

מן התשובות הנדפסות שם, ובעיוני בה נתעורר לי חשד גדול שאינה להרשב"א כלל, בעיקר בשל סגנון הדברים. בבדיקה אחר מקור הדברים בכת"י נתברר שרוב התשובות שנדפסו שם על שם הרשב"א אינן להרשב"א אלא למהר"ם חלאוה, והן נדפסו מכבר בשו"ת מהר"ם חלאוה¹⁵!

ה. ספק בהיקפו של הירושלמי על מסכת נידה

כידוע התלמוד הירושלמי למסכת נידה שבידינו מסתיים בריש פרק רביעי, ומשם ואילך חסר. והנה, בספר הזיכרון להגרי"ב ז"ל¹⁶ נדפסו תשובות הרשב"א בעניני נידה, ובהן כתוב בתוך דברי אחד השואלים: "וגם הרב אלפאסי ז"ל כתב בהלכותיו כל סוגיית ההלכה, אלא שהביא בסוף דבריו ירושלמי דר' ינאי ערק אפי' מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות" וכו'. ובהערה שם: "ירושלמי זה אינו לפנינו, ומכאן שהיו לפנינו (לפני הרי"ף והרשב"א) הפרקים האחרונים החסרים אצלנו בירושלמי מס' נידה".

אולם המעיין במקור הדברים ברי"ף שבועות פרק שני יראה — גם מבלי להיות בקי בירושלמי — שאינו ממסכת נידה כלל אלא במסכת אחרת. וז"ל הרי"ף: "ירושלמי, שמואל אמר כל ההיא הלכתא דרישא דפירקא אחרינא דנדה להלכה ולא למעשה". פירוש, שהמשנה הראשונה¹⁶ שבפרק האחרון של מסכת נדה היא להלכה ולא למעשה. הרי שהירושלמי המובא ברי"ף אינו חלק ממסכת נידה, אלא רק מדבר על המשנה הראשונה שבפרק האחרון של מסכת נידה. ואכן נמצא הירושלמי הזה במסכת ברכות פ"ב ה"י¹⁷.

ו. ההדרת ספרי יסוד של רבותינו גדולי האחרונים

ההתפתחות הטכנולוגית של עידן המחשב הביאה עימה ברכה לספרות התורנית. נפתחו אופקים חדשים, ובמקום מהדורות צילום המנציחות את הדפוסים הישנים

15 ירושלים תשמ"ז, סי' יד-טז. ור' במבוא לספר החינוך מהדורת "מכון ירושלים" על יחוס מוטעה של ספר החינוך לרבי פינחס הלוי אחיו של הרא"ה (ויש ביחוס זה נפ"מ להלכה, עי' במבוא שם), ובמבוא לשו"ת הריב"ש מהדורת מכון "אור המזרח" על יחוס מוטעה של סדר עבודה ופירושו לרבי ששת אבי הריב"ש. וכן עי' בספר הזיכרון "ברית אברהם" (ע"ש הבה"ח אברהם פרנס ז"ל) עמ' נח-ס על חידושי נדרים להריטב"א, שאינם להריטב"א אלא לתלמיד אחר של הרא"ה. (דרך אגב, על שלילת ייחוסו של ספר החינוך לר' פינחס אחי הרא"ה זכיתי להסכמה רחבה הן מצד חכמי בית המדרש והן מצד אנשי מדע רבים, רובם בעלי"פה ומיעוטם בכתב, ולא זכינו עד היום לתשובה הולמת מצד הדבקים עדיין בייחוס מוטעה זה).

16 'הלכתא' היינו משנה.

17 ור' מ"ש בזה בהערות לחי' הרשב"א נידה פרק עשירי הערה 18.